

Igra s figuricama vitezova, konjanika i kraljeva u dvorcu od kartonske kutije

Željka Čulik,
odgajateljica
Dječji vrtić Malešnica
Zagreb

Oduvijek sam svoj poziv i profesionalni razvoj smatrala dijelom cjeloživotnog učenja. U tome mi je kao odgajateljici uvijek bilo najvažnije osvijestiti vlastite postupke i potaknuti unutarnje procese koji bi mi pomogli u razvijanju sposobnosti samoevaluacije određenih primijenjenih postupaka i znanja. Bilo mi je također bitno proširiti neka teoretska znanja na području vlastite odgojno-obrazovne prakse. Svakako nije bilo lako u početku. Promišljala sam o tome kako doći do potrebnih informacija, tko i što mi u tome može pomoći. U početku je bilo potrebno naći pravu literaturu o projektnom radu, pri čemu su mi pomogli

Interes djece, ako ga prepoznamo kao potencijal budućeg projekta, može pokrenuti prava mala istraživanja koja će djeci, ali i roditeljima i odgajateljima, otkriti nove svjetove, proširiti znanja i omogućiti im smisleno učenje. Odgajateljica Željka Čulik na više je primjera opisala kako djeci omogućiti da u procesu učenja stvaraju vlastite pretpostavke, samostalno ih istražuju i potom dolaze do novih zaključaka.

pedagoginja, druge kolegice u timskom radu, Internet, časopisi, knjige koje sam već imala i pročitala. Osobito mi je pomoglo dugogodišnje iskustvo i stručnost moje kolegice od koje sam često učila i koja je bila spremna na suradnju. Timski smo surađivale između naših odgojnih skupina. Sama literatura mi je pomogla u smislu osvježivanja projektnog tijeka i stavljanju bitnih naglasaka na postavljanje hipoteza i suradničko učenje djece. Nakon što sam se uključila na seminar o

primjeni ISSA¹ Pedagoških standarda, još više sam produbila spoznaje o načinima samoprocjene ravnaajući se onim što ja, kao odgajateljica, činim za unapređenje odgojno-obrazovnog procesa prema unaprijed postavljenim Standardima. Osobit naglasak kod ISSA standarda usmjerila sam na *Strategije poučavanja za smisleno učenje* i onome što ja kao odgajateljica činim u tom smjeru. Pronašla sam dodatnu literaturu na Internetu, a dio materijala sam dobila i od svoje mentorice. Obratila

istražujemo i stvaramo

sam osobitu pozornost na dominantne stilove učenje djece i različite vrste inteligencija koje su različito zastupljene kod svih ljudi. Pri razumijevanju stilova učenja koristila sam neke svoje ranije bilješke i znanja o djeci i aktivnostima u koje su se rado uključivala. U skladu s tim planirala sam okruženje za učenje. Sva ova nova saznanja iskoristila sam pri radu na projektima u svojoj skupini.

U poznajući se bolje s različitim stilovima učenja i koristeći ta saznanja, promatrala sam u kojim centrima aktivnosti se djeca zadržavaju i koje aktivnosti izabiru. Prisjetila sam se i ranijih saznanja o djetetu u socijalnim interakcijama i prema tome stvarala različite strategije i poticajno okruženje za učenje.

Praćenje za bolje razumijevanje

Na početku godine kolegica i ja postavile smo sebi zadaću promatranja djece, praćenja njihovih interesa, razgovora... Znale smo da moramo voditi računa o tome da aktivnosti koje planiramo moraju biti važne za dijete. Slušale smo i promatrale djecu u aktivnostima, razgovorima i igri. Veliki izazov je bio vođenje smislene dokumentacije u formi svakodnevnih bilješki (razgovori djece međusobno, razgovori između odgajatelja i djece u kojima je dijete često znalo objasniti razlog neke svoje akcije), fotografija, a kasnije, kako se projekt razvijao, i u formi crteža djece, zapisa njihovih izjava, plakata, video zapisa i nekih dječjih uradaka (stripovi, priče, ilustracije, slike, pisani dnevnički djece). Oni su imali svrhu pomoći nam u razumijevanju djece, njihovih interesa, mišljenja, pretpostavki, aktivnosti i interakcija, a ponajviše razumijevanju djece ponaosob. Mnogi zapisi poslužili su nam ne samo za evaluaciju, nego smo, koristeći ih, zajednički s djecom osmislile male pokretne panoe u kojima su se djeca mogla prisjetiti tijeka projekta, pogledati fotografije i svoje radove te osvijestiti tijek svoga učenja.

U početku bijaše dvorac...

U Centru građenja djeca se igraju magnetnim konstruktorom i grade konstrukciju. Kasnije saznajemo da su izgradila piramidu i dvorac. Započinje razgovor između djece. M. V. (6 g.) objašnjava da je bio u Parizu i ispred muzeja Louvre vidio staklenu piramidu. U razgovor se uključuje još nekoliko djece dok im dječak objašnjava da je Louvre dvorac. Nakon ove priče, rasprava se nastavlja i djeca počinju sve više govoriti o dvorcima – tko je kakav vidio i gdje. Razgovori su trajali nekoliko dana. Odlučili smo kroz razgovor ciljano saznati što djeca već znaju o dvorcima. Ovo je jedan od njihovih razgovora:

- N. M. (6 g.): *Ja sam u muzeju vidio veliki dvorac.*
- M. V. (6 g.): *Trakošćan.*
- L. J. (6 g.): *U Francuskoj sam bio vidio dvorac kad sam bio mali.*
- F. B. (6 g.): *Bio sam u Trakošćanu.*
- O. Š. (5 g.): *Ja sam bila u jednoj šumi i vidjela dvorac u kojem je jedan čovjek umro.*
- I. V. (6 g.): *Ja sam vidjela jedan dvorac na moru, to je kamena kula koja je odavno bila nesrušena, onda su ga tamo ljudi srušili.*
- D. K. (6 g.): *Ja sam vidjela dvorac u Konjšćini i bio je jako strgan.*
- T. M. (6 g.): *Kad sam ja putovala s mora, vidjela sam dva dvorca, jedan je bio srušen, jedan cijeli.*
- A. G. (5 g.): *U Vrsaru, vidjela sam dvorac, tamo je jedna litica bila srušena i u njemu je živjela jedna princeza i kralj.*
- Odgajateljica: *Tko živi u dvorcu?*
- S. S. (6 g.): *Živjele su dadilje.*
- M. V. (6 g.): *Kraljevi.*

- L. Š. (6 g.): *Kraljevi, kraljice, princeze.*
- M. V. (6 g.): *Vitezovi, oni su branili dvorac od drugih vitezova.*
- S. S. (6 g.): *Dvorac je građen od kamena da nitko ne može ući.*
- M. V. (6 g.): *Imali su pokretni most. On se spušta uz pomoć lanca i imali su nešto za vrtiti.*

Nakon osluškivanja njihovih priča, ponudili smo djeci poticajne materijale poput kartonskih kutija, tempera, debelih kistova, uzađi i kartona od jaja. Prvo su izradili mali dvorac od kartonske kutije za igru s figuricama (vitezova, konjanika i kraljeva) koje smo posudili od susjedne skupine. Djeca su osmislila sustav otvaranja vrata na dvorcu. Spojili smo uže s vratima na dvorcu. Vrata su se otvarala samo s unutrašnje strane dvorca. N. M. (6 g.) je predložio da izradimo rešetke na vratima kako je vidio na slikama u knjizi. Osmislili su toranj. Samostalno su ga oslikali. Dvorac je služio za igru, ali i kao prostor osame. Nije završilo s tim – djeca su spontano gradnju dvorca proširila i na prostor dvorišta. U pješćaniku izrađuju dvorce. Kantice koriste za gradnju kule, a zidove oblikuju rukama. Gradnje dvoraca u pijesku trajale su tijekom čitave godine. Veličina dvoraca je rasla, mijenjala se, napredovala i poprimala složenije oblike.

Naravno, ni to nije bio kraj. Bilo je potrebno vidjeti što djeca još žele saznati. Iz razgovora s djecom i slušajući njihove razgovore saznali smo da dječaci žele saznati još o vitezovima i viteškim borbama, a djevojčice o životu princeza, kraljica... Postavili smo djeci pitanje kako mogu doći do tih informacija te tko i što nam u tome može pomoći. Predložila su da odgovore potraže kod roditelja i odgajateljice. Također su predložila da prikupimo

slikovnice, knjige, enciklopedije, filmove, kalendare, fotografije, makete, viteško oružje, kostime, igračke...

Roditelji u srednjem vijeku

Sve bi bilo puno teže da nam u velikoj mjeri nisu pomagali roditelji djece koji su se vrlo aktivno uključili u odgojno-obrazovni proces, donoseći različite materijale, ali ne samo u materijalnom smislu, nego pretražujući knjižnice, kupujući neke od igračaka i donoseći stvari od kuće poput knjiga, slikovnica, postera, kalendara, filmova, fotografija, materijala s Interneta, kostima itd. Događale su se interakcije između roditelja i djece na dubljoj razini. Roditelji su razgovarali s djecom kod kuće o stvarima vezanima uz projekt i pokazivali svoj aktivni interes promišljajući o tome što djeca još mogu saznati, što mogu donijeti, kako mogu pomoći i uz to su spremno odgovarali na brojna pitanja. Tako me L. J. (6 g.) tijekom igre u vrtiću s malim figuricama vitezova i kraljeva upitao imena hrvatskih kraljeva. Nabrojila sam mu neke od njih. Rekla sam mu da ne znam sve i pitala ga kako bismo mogli saznati za ostale. Dječak nije odgovorio, nego se zamislio. Ostavila sam ga da sam promisli o rješenju ovog problema. Sutradan kad je došao u vrtić obavijestio me da zna sve kraljeve i redoslijed kojim su vladali. Naime, dječak je došao doma i postavio ista pitanja roditeljima. Njegova majka je potom pronašla knjigu u kojoj mu je kod kuće pročitala sve o kraljevima, a on je u vrtiću sve to ispričao prijateljima govoreći kako je to naučio zajedno s mamom. To se, naravno, odrazilo na dječju igru, pa su figurice za igru dobile imena kraljeva. L. J. je uz pomoć prijatelja koji znaju pisati zapisao redom sve kraljeve, a njegovi prijatelji su to zapamtili. Nakon toga odabrali su ime kralja kojeg žele predstavljati i međusobno podijelili uloge, a potom krenuli u igru.

Zajedničko druženje roditelja, djece i odgajatelja bilo je u znaku teme projekta. Izraživali su se srednjo-

vjekovni kostimi koji su nam dugo nakon toga služili za razne scenske improvizacije. Kako dan traje samo 24 sata, teško je bilo ponuditi toliku količinu poticaja koji bi pratili interese djece. U projekt se uključuju i pripravnice koje su polagale stručne ispite, nadopunjavaju ga raznim aktivnostima i proširuju količinu poticaja namijenjenih djeci. Tijekom cijelog vremena u projekt se povremeno uključuju i djeca i odgajatelji susjedne skupine pa često timski planiramo mnoge zajedničke aktivnosti. Uključuju se i ostali djelatnici vrtića poput krojačice, domara, kuharica, pedagoginje... Na zidovima naše sobe svakodnevno su izvješeni različiti plakati, fotografije i kalendari sa srednjovjekovnim motivima. Centar početnog čitanja i pisanja sadržavao je slikovnice i knjige o srednjem vijeku koje su djeca svakodnevno mogla listati. Često sam im puštala srednjovjekovnu glazbu uz koju su djeca mogla uzimati udaraljke, bubnjeve, triangle i svirati. U našem predprostoru oformili smo radionice za izradu različitih predmeta (npr. kovačnicu, likovni atelje, krojačnicu, radionicu za izradu nakita...), oformili smo centar osame u obliku dvorca u koji može stati dvoje djece, laboratorij (pun opreme za istraživanje), vrt, organizirali viteške igre, napravili srednjovjekovnu štampariju, pisali guščjim perom, igrali se društvenih igara srednjovjekovne tematike...

Cijeli projekt smo zaokružili posjetom dvorcu Trakošćan gdje nam je uz stručnog vodiča prikazan pravi dvorac. Djeca su imala mogućnost

iz prve ruke vidjeti sve ono o čemu su dotada istraživala, čitala, zamišljala, gledala samo na slikama i videu, konstruirala i razgovarala. Samostalno su prepoznavala mnoge stvari i postavljala bezbroj svakojakih pitanja. Naravno, sve smo dokumentirali i iskoristili za daljnji tijek projekta u vrtiću (npr. izrada viteškog oklopa, uređenje prostora koji bi bio u stilu dvorca i sl.).

Merlinov čarobni laboratorij

Iz glavne teme projekta 'Srednji vijek' razvilo se niz podprojekata. Jedan od njih je bio 'Merlinov čarobni laboratorij'. Započeo je nakon što smo pogledali animirani film o kralju Arturu i Merlinu koji je donijelo jedno dijete iz skupine. M. O. (6 g.) je nakon toga donio knjigu 'Merlinova knjiga čarolija', a veliko zanimanje za tu knjigu poslužilo nam je kao dostatan poticaj za formiranje 'Merlinovog čarobnog laboratorija'. To je postalo mjesto u kojem su izvođene razne čarolije i pokusi u kojima su djeca postavljala hipoteze, izvodila pokuse, istraživala (miješanje boja, topivost materije, propusnost materijala, igre sa sapunicom..)

Tijekom projekta posebno smo obratile pozornost na suradnju među djecom i suradničko učenje. Laboratorij je bio vrlo poticajno mjesto zbog bogatstva materijala za istraživanje i prostora u kojem su se mogla sakupljati djeca u manjim grupama. Jedan primjer suradničkog učenja i rješavanja problemskih situacija je bila igra s vodom i sapunicom te istraživanje njihovih

Kroz trajanje projekta saznali smo:

O vanjskom i unutarnjem izgledu dvorca, životu u dvorcu, stanovnicima dvorca i staleškim podjelama unutar njega, srednjovjekovnoj odjeći i nakitu, srednjovjekovnoj glazbi i plesu, vitezovima, viteškom oružju, viteškim igrama i kodeksu ponašanja vitezova, informacije o Stogodišnjem ratu, srednjovjekovnoj umjetnosti, srednjovjekovnom pismu i prvoj tiskari, srednjovjekovnim prijevoznim sredstvima (konji, kočije, srednjovjekovna plovila...), srednjovjekovnoj trgovini (novac, robno-novčana razmjena), srednjovjekovnim legendama, srednjovjekovnim vladarima, pokusima, srednjovjekovnom mjerenju vremena (pješčani, vođeni i sunčani sat), uzgoju biljaka i izvođenju raznoraznih pokusa s njima (Merlinov čarobni vrt), izradi stripova, slikopričama, bilježkama (pismeno i crtežom), trodimenzionalnom konstruiranju...

istražujemo i stvaramo

svojtava i postojanosti. Djeca stvaraju problemsku situaciju i nameće se pitanje kako napraviti što veću količinu pjene od sapunice te kako pjenu zadržati da se ne razlije, kako od različitih elemenata napraviti što veći balon i kako ga sačuvati da se ne raspukne?

U veliki bazen s vodom stavila sam sapunicu. Pokraj bazena sam stavila plastične obruče različitih veličina i knex elemente (kvadrat, trokut, romb). Djeca isprobavaju i pokušavaju izraditi što veći balon od sapunice. Neku djecu to ne zanima, po njihovim razgovorima vidim da žele napraviti što veću količinu pjene. Zajedno nalaze rješenja kako da im se sapunica ne smanji. Prvo bučkaju vodu rukom pa uzimaju kuhaču. Tijekom aktivnosti djeca međusobno predlažu rješenja. L. K. (6 g.) se dosjetila pa uzima slamčicu kojoj jedan kraj stavlja u vodu i ispuhuje zrak u vodu. Na površini vode stvaraju se mali mjehurići od sapunice koji se brzo razlijevaju po površini vode. S. S. (6 g.) postavlja knex konstrukciju u obliku kvadrata na površinu vode. S. S. (6 g.): *Puši unutra da se sapunica ne strga!* L.K. (6 g.) upuhuje zrak kroz slamčicu, unutar konstrukcije i pjena ostaje unutar rubova. Nakon kraćeg vremena i promatranja, druga djeca traže slamke i oni žele napraviti veliku hrpu sapunice. Bazen se pjeni. M. M. (6 g.) drži knex element i diže ga iz vode te pokazuje odgovateljici: *Teta, slikaj, vidi koliki balon sam napravio, brzo da ne pukne!*

Na drugom kraju su jedan iznad drugog ponuđeni lijevci od plastičnih boca koji su pričvršćeni na čvrstu podlogu kako bi se tekućina slijevala iz jednoga u drugi. L. Š. (6 g.) i O. Š. (6 g.) propuštaju vodu sa sapunicom, lijevci se pune i što je više pjene, tekućina teže prolazi. L. Š. (6 g.) pokušava tresti lijevke. Komentira: *Ne ide! T. M. (6 g.): Toči još vode, da ide!* Ulijevaju čistu vodu, no svedjedno se protočnost uvelike ne povećava. Sapunica je i dalje u lijevcima. M. K. (6 g.) predlaže da pokušaju čačalicom

probosti rupice kako bi išlo brže. Istražujući, djeca su otkrila da se protočnost pjene razlikuje od protočnosti tekućine.

D jeca su također imala priliku postavljati različite hipoteze, istraživati i zapisivati rješenja. Jedan primjer takvih aktivnosti: Male kapaljke napunili smo različitim bojama. Pripremili smo plastične tanjure s vodom, plastične čašice, žličice i pipete za eksperimentiranje s bojama. Pitam djecu što misle, koju boju dobijemo ako pomiješamo određene boje. Predlažem im da zapišu pretpostavke na veliki plakat postavljen na zidu, a zatim da istraže problem. Djeca prije miješanja boja postavljaju hipoteze što će se dogoditi kad pomiješamo određene boje. Zapisuju ih na velike plakate, a zatim prelaze na pokuse. Bilježe svoja rješenja. Razgovaraju o tome tko je pogodilo, a tko nije.

Merlinov čarobni vrt

'Merlinov čarobni laboratorij' proširili smo i 'Merlinovim čarobnim vrtom'. Podprojekt je nastao nakon što smo djeci predložile

da u dvorištu vrtića okopamo parcelu za vrt. Djeca su prihvatila ideju. Uprava vrtića kupila nam je dječji alat za rad u vrtu. Kolegica i ja smo grubo okopale parcelu, a djeca su usitnjavala zemlju malim motikama i lopaticama te plijevala vrt od korova. Kako naš vrt nije imao niti jednu biljku, neka od djece predlažu da uključimo roditelje, bake i djedove da nam oni donesu sjemenje i biljke. Tako S. P. (6 g.) predlaže da svi roditelji donesu sjemenke jer je ona već tako sadila sa svojom bakom u vrtu. T. M. (6 g.) je rekla da će donijeti sadnice jagoda iz bakinog vrta koje možemo ovdje presaditi. Postavili smo obavijest u kutić za roditelje pozivajući ih da se uključe u našu akciju sakupljanja sjemenki, tegli, zemlje, sadnica... Roditelji se odazivaju na poziv i donose veliku količinu materijala. Počeli smo saditi sadnice u teglice, plastične čaše i prozirne staklene posude da bismo mogli vidjeti sve dijelove biljke i pratiti njezin rast. Željeli smo imati i dodatan prostor za nove aktivnosti, stoga oformljujemo novi centar. On se prostorno dobro uklopio u produžetku Merlinovog laboratorija. K. Č. (6 g.): *To je Merlinov vrt jer se nalazi kod laboratorija.* Djeca izrađuju natpis od boja za staklo na paus-papiru: *Merlinov čarobni vrt.*

Kako bismo mogli dalje raditi s biljkama i brinuti o njima, postavila sam neka ključna otvorena pitanja djeci:

Što znamo o biljkama?

korištenje strategija i znanja koja se nadovezuju na već postojeća znanja djece

Što o biljkama želimo saznati?

otkrivanje stvarnih interesa djece

Tko nam u tome može pomoći?

izgradnja vlastitih strategija stjecanja iskustva učenja

Kako ćemo saznati to što nas zanima?

pronalaženje vlastitih rješenja

Izradili smo velike plakate s prva dva pitanja, pa djeca koja znaju pisati zapisuju odgovore druge djece. Kako bih provje-

Što je to projekt?

Blanka: Kad netko ima svoj posao i želi da mu netko pomogne, i još ti kaže: 'To je i tvoj posao!'

rila njihova stajališta, zamolila sam ih da nacrtaju svoju sliku života biljaka, onako kako ga oni zamišljaju. Crteži su otkrivali njihova postojeća znanja i pretpostavke o životu biljaka.

T ako je G. G. (6 g.) nacrtao korijen kao mali kvadratić pokraj biljke. Na pitanje: *Što je to?* dječak objašnjava kako *biljka pije vodu iz čašice koja raste pokraj nje.*

Željela sam vidjeti hoće li se njegova pretpostavka promijeniti s vremenom i iskustvom. Na pitanje postavljeno u razgovoru: *Kako to kad se stvori korijen da naraste cvijet?* dječak je predložio način pronalaženja odgovora: *Možemo posaditi i gledati.* Hrabrim ga da to i učini. Posadio je biljku u teglicu i pratio njezin napredak u dnevniku praćenja koji je, uz verbalne iskaze djeteta, ujedno poslužio za praćenje tijeka djetetova promišljanja i zaključivanja. Biljku je prvobitno posadio u teglicu, a kasnije sadnicu presadio u vanjski vrt. U dnevniku praćenja nacrtao je korijen u zemlji. Njegova hipoteza promijenila se s iskustvom i dijete je vlastitim djelovanjem i opažanjem, bez nužnog poučavanja odraslih i davanja gotovih rješenja, promijenilo svoju hipotezu.

Tako na primjer M. V. (6 g.) nije bio siguran može li biljka rasti bez zraka. Razvila se polemika među djecom. Jedni su predviđali da ne može, a druga, manja skupina, da može. Dječak se odlučio držati svoje pretpostavke: *Biljka ne može rasti bez zraka.* Kako bi provjerio svoju pretpostavku, upitao je odgajateljicu:

M. V. : *Može li biljka rasti bez zraka?*

Odgajateljica: *Kako ćemo to saznati?*

M. V. razmišlja i onda nudi rješenje: *Zatvorit ćemo je u vrećicu, istisnuti zrak, pa ćemo vidjeti hoće li narasti.*

Svoju 'teoriju vrećice' objasnio je uspoređujući biljku s čovjekom, koji također ne bi imao zraka ako na glavu stavi vrećicu. Ponudila sam mu materijale koje je naveo i predložila mu da bilježi svoja opažanja.

Zajednički smo izradili malu bilježnicu u koju je često, pismeno i crtežom, bilježio promjene na svojoj biljci. Njegov pokus pratili smo i fotografijama kojima smo dokumentirali cijeli proces. Najmanje jednom tjedno provjeravao je svoju vrećicu. Napisao bi u dnevniku: *Ništa se nije dogodilo,* ili: *Još se ništa nije dogodilo.* Nakon više od mjesec dana otvorio je vrećicu. Zapisao je: *Izvadio sam zemlju iz vrećice. Nismo mogli pronaći sjemenku graha. Zemlja je smrdila i bila je vlažna. Biljka ne može rasti bez zraka.* Na kraju svoga pokusa, na moju inicijativu, izložio je svoja saznanja onoj djeci s kojom je ranije raspravljao o tome. Koristio se svojim dnevnikom i fotografijama, kako bi se podsjetio procesa istraživanja. Tijekom cijelog tog procesa istraživanja i praćenja dječak je imao priliku kritički preispitivati hipotezu koju je samostalno postavio i imao je priliku donijeti neovisnu odluku.

Priča o Nevenu

Neven (6 g.) je dijete koji voli čitati knjige i razgledavati slike. Često zna donijeti knjigu u vrtić. Čita velika i mala tiskana slova. Vrlo dobro logički zaključuje i računa. Neven je dijete koje rijetko ustraje u aktivnosti do kraja ako nema dodatan poticaj od strane odgajatelja. Vrlo često se rasplače u aktivnostima koje su nove i s kojima nije imao ranijih iskustava. Većinu vremena provodi u centru građenja. Od likovnih aktivnosti najviše voli glinu. Uključuje se u manipulativne aktivnosti (centar majstora, pijesak, voda). Često izbjegava pokretne igre s pravilima. Družiti se najčešće s jednim djetetom u sobi dnevnog boravka. Kod ovog dječaka su zastupljeni svi stilovi učenja s naglaskom na vizualni i kinestetički.

Dječaku je ponuđeno da prati razvoj biljke neven, po kojoj je i dobio ime. Ova mu je činjenica bila dovoljan poticaj kako bi se počeo brinuti o svojoj biljci i pratiti njezin napredak. Dala sam mu priliku da bira i planira što će svakoga dana napraviti koristeći različite strategije i pomagala, kako bih zadovoljila njegove stilove učenja i dominantne inteligencije. Imajući u vidu njegov vizualni stil

učenja, nudim mu različite knjige o biljkama, kao i fotografije biljke neven koju je njegova majka donijela od kuće. Predlažem mu da bilježi što će raditi i što se s biljkom događa, kako bi se na to kasnije mogao podsjetiti. Fotografiram njegove aktivnosti kako bi se kasnije mogao podsjetiti svega. Zasadio je sjemenke, presađivao ih u tegle i redovito zalijevao, a sve promjene je bilježio u obrasce praćenja koje sam mu ponudila. Sve češće se uključivao u aktivnosti obrađivanja vrta (kopanje, usitnjavanje zemlje, presađivanje biljaka). Često mi ponosno pokazuje koliko mu je biljka narasla i što je zabilježio u bilježnicu. O svemu tome priča s prijateljem s kojim se najčešće druži. To je bila jedna od rijetkih aktivnosti u kojima je, samoinicijativno, ustrajao duže vremensko razdoblje.

Ciljevi opisanih projekata bili su da dijete nauči učiti, rješavati probleme, kritički razmišljati, razvijati vlastite potencijale, sposobnosti i vještine.

Ovakvim načinom učenja željele smo potaknuti, socio-emocionalni razvoj djeteta (da se osjeća uspješno i važno), suradničko učenje, razvijanje prirodne radoznalosti i pružiti djeci priliku na pravo izbora kao i sudjelovanje u stvaranju kurikuluma. Naglasak smo stavile na proces učenja, a ne na njegov sadržaj. Korištenjem različitih strategija i pomagala koji su poticali različite stilove učenja (glazba, kostimi, plakati, knjige, materijali za manipuliranje, likovni materijal, materijal za pokuse, građevni materijali, voda, pijesak...) koji su odgovarali izraženim interesima pojedine djece, dječji su se potencijali optimalno razvijali. Djeca su tijekom trajanja projekta imala priliku iskoristiti informacije koje su saznala u različitim okruženjima i na različite načine. Tijekom rada shvatile smo da još moramo poraditi na načinima dokumentiranja i na kvalitetnoj organizaciji i interpretaciji dobivenih podataka.

Zbog zadovoljnih reakcija roditelja i napretka djece, osjećala sam se kompetentno i zadovoljno u svojoj odgajateljskoj ulozi. Na ovaj smo način naučili više o djeci s kojom boravimo, o njihovim roditeljima, ali i o nama samima. Mislim da je ovakav projektni rad preduvjet za početak stvaranja vrtića kao zajednice koja uči.